

नेपाल धितोपत्र बोर्ड समाचार

अङ्क २४ (श्रावण-भाद्र २०७६/७७)

नेपाल धितोपत्र बोर्ड सूचना तथा प्रविधि नीति, २०७६ लागू

भदौ १४, २०७६ धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारसम्बन्धी गतिविधिहरूलाई प्रविधिमैत्री बनाउन बोर्डबाट पहिलो पटक सूचना तथा प्रविधि नीति तर्जुमा गरी लागू गरिएको छ । सूचनामा आधारित धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारमा भएका तथ्याङ्क एवं जानकारीहरूको समूचित अभिलेख व्यवस्थापन तथा प्रभावकारी उपयोगमा सूचना प्रविधिको अत्यन्तै महत्वपूर्ण भूमिकालाई दृष्टिगत गरी बोर्डको आ.व. २०७६।७७ को नीति तथा कार्यक्रम अनुरूप बोर्ड संचालक समितिको निर्णयानुसार नेपाल धितोपत्र बोर्ड सूचना प्रविधि नीति, २०७६ पारित गरी यही २०७६ श्रावणदेखि लागू गरिएको हो । सूचना प्रविधिको निरन्तर विकास तथा विस्तारबाट सिर्जित अवसरहरूको उच्चतम उपयोग गरी बजार नियमन तथा बजार गतिविधिलाई प्रतिस्पर्धी एवं विश्वसनीय बनाउन सूचना प्रविधिसम्बन्धी ल्याइएको हो ।

यस नीतिका प्रमुख उद्देश्यहरूमा धितोपत्र बजार तथा वस्तु विनिमय बजार सम्बन्धी सूचना प्रविधि पूर्वाधारको विकास विस्तार गर्ने, बजार नियमन तथा बजार गतिविधिहरूमा सूचना प्रविधिको उपयोगलाई बढाउने, बजारमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई स्तरीय र मितव्ययी बनाई सूचना प्रविधिका साधन तथा पूर्वाधारको सुरक्षित रूपमा प्रयोग गर्ने, सूचना प्रविधिको व्यवस्थित एवं स्तरीय उपयोगमार्फत् धितोपत्र बजार तथा वस्तु विनिमय बजार नियमन, सञ्चालन तथा लगानीलाई गतिशिल एवं विश्वसनीय बनाउने इत्यादि रहेका छन् । यसका अन्य मुख्य व्यवस्थाहरू देहाय बमोजिम छन् ।

बोर्डको सूचना तथा प्रविधि नीति, २०७६ मा भएका गरिएका प्रमुख व्यवस्थाहरू:

- उपर्युक्त उद्देश्यहरू परिपूर्तिको लागि बजारमा विकसित तथा स्तरीय सूचना प्रविधि प्रणालीको स्थापना तथा विकास गर्ने, बजार अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणका लागि सूचना प्रविधि प्रयोग गर्ने, साइबर अपराध न्यूनीकरण र गुणस्तरमा जोड दिने, गुनासो समाधान, लगानीकर्ता शिक्षा तथा तालिम कार्यक्रममा सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने बजार सम्बन्धी सूचना तथा जानकारीहरूको केन्द्रीय व्यवस्थापन तथा सुरक्षा गर्ने इत्यादि नीतिहरू राखिएका छन् ।
- उपर्युक्त नीतिहरूको कार्यान्वयनको लागि देहायका रणनीतिहरू अवलंबन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ :
 - बजार कारोबार, राफसाफ तथा फछ्यौट संयन्त्र र केन्द्रीय निक्षेप प्रणाली, वेयरहाउससँग सम्बन्धित अभिलेखको दिगो, भरपर्दो तथा सुरक्षित प्रयोगका लागि स्तरीय एवं अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड तथा अभ्यास अनुरूपको डिजास्टर रिकोभरी संयन्त्रको स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने/गराउने ।
 - बजार नियमन, धितोपत्र बजार संचालन तथा केन्द्रीय निक्षेप सेवा, बजारका अन्य गतिविधिहरूमा प्रयोग गरिने सूचना प्रविधिका साधन र प्रणाली विकास तथा खरिद धितोपत्र बजार नियमन निकायहरूको अन्तर्राष्ट्रिय संस्था(आएस्को)को सिद्धान्त र सफ्टवेयर सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड अनुकूल हुने गरी व्यवस्था गर्ने/गराउने ।

यस अंकमा...

विषय	पेज नं
१. नेपाल धितोपत्र बोर्ड सूचना तथा प्रविधि नीति, २०७६ लागू	१
२. धितोपत्र बजारमा भएका सुधार तथा विकास	२
३. चालु आ.व. २०७६।७७ मा धितोपत्र बजारको स्थिति	४
५. धितोपत्र बजार सम्बन्धी लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रम	८
७. लेख(जोखिम तथा प्रतिफल सम्बन्धी...)	११

• बजार सम्बन्धी गतिविधिहरूको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्न बजार सञ्चालक तथा नियमन निकायमा सूचना प्रविधियुक्त बजार सुपरिवेक्षण प्रणालीको व्यवस्था गर्ने/गराउने ।

• सफ्टवेयर विकास वा अधिग्रहण, प्राविधिक मूल्याङ्कन, पूर्व हस्तान्तरण निरीक्षणका लागि उपयुक्त मानक (Standards) निर्धारण गर्ने/गराउने ।

• बजार प्रणाली र केन्द्रीय निक्षेप प्रणालीको संपरीक्षण (System Audit) गर्नुपर्ने व्यवस्था गर्ने/गराउने ।

• बजारसँग सम्बन्धित सूचना प्रविधि साधनहरूलाई स्तरीय,

प्रभावकारी तथा विश्वसनीय बनाउन यस सम्बन्धी निर्देशिकाहरू बनाई लागू गर्ने/गराउने ।

- नियमन निकाय, बजार संचालक तथा अन्य पूर्वाधारहरूमा उपलब्ध सूचना तथा जानकारीको अभिलेख, प्रयोग तथा सुरक्षाका लागि विकसित एवं भरपर्दो सूचना प्रविधि संयन्त्रको स्थापना तथा विकास गर्ने/गराउने ।
- बजारसँग सम्बन्धित पक्षहरूले आ-आफ्नो क्षेत्रमा परेका तथा सम्बन्धित नीति तथा रणनीतिहरूको योजना बनाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने/गराउने ।

३. बोर्डको सूचना प्रविधि नीति कार्यान्वयनका लागि बोर्डका उप कार्यकारी निर्देशकको संयोजन रहने गरी ५ सदस्यीय समिति हुने व्यवस्था गरिनुका साथै उक्त नीति कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन बोर्डको उच्च व्यवस्थापनले गर्ने व्यवस्था समेत गरिएको छ ।

उक्त नीति बोर्डको वेबसाइट www.sebon.gov.np मा राखिएको छ ।

धितोपत्र बजार सुधार तथा विकास गतिविधिहरू

मार्जिन कारोबार सुविधा कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक पूर्वाधार तयार

भदौ १८, २०७६ धितोपत्रको मार्जिन कारोबारका लागि हितग्राही खाताका सम्बन्धमा थप व्यवस्था भएको छ । मार्जिन कारोबारको राफसाफ सम्बन्धी व्यवस्था गर्न छुट्टै हितग्राही खाता आवश्यक पर्ने तर विद्यमान धितोपत्र केन्द्रीय निक्षेप सेवा विनियमावली, २०६८ मा उक्त हितग्राही खाता संचालन सम्बन्धमा कुनै व्यवस्था नभएको सम्बन्धमा सिडिएस एण्ड क्लियरिङ लिमिटेड (सिडिएससी) बाट धितोपत्र केन्द्रीय निक्षेप सेवा विनियमावली, २०६८ मा आवश्यक संशोधन प्रस्ताव सहित बोर्डमा स्वीकृतिका लागि पेश गरेकोमा बजारको विद्यमान अवस्थालाई दृष्टिगत गरी मार्जिन कारोबार अविलम्ब संचालन गर्न आवश्यक देखिएकोले उक्त लि. बाट प्रस्ताव भए बमोजिम बोर्डबाट धितोपत्र केन्द्रीय निक्षेप सेवा विनियमावली, २०६८ को पाँचौं संशोधन (२०७६) लाई स्वीकृति प्रदान गरिएको हो ।

यस व्यवस्थाले सिडिएससीले मार्जिन कारोबार राफसाफ प्रयोजनका लागि हितग्राही खाता सम्बन्धी व्यवस्था गरी धितोपत्र बजार, निक्षेप सदस्य र राफसाफ सदस्यलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ । उक्त व्यवस्था पश्चात राफसाफ सदस्यले मार्जिन कारोबार राफसाफ प्रयोजनका लागि कुनै निक्षेप सदस्य मार्फत् मार्जिन कारोबार राफसाफ हितग्राही खाता खोल्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । यस संशोधन पश्चात मार्जिन कारोबार सुविधा संचालनमा आई धितोपत्र बजारको दायरा वृद्धि हुने तथा कारोवारमा समेत विस्तार भई धितोपत्र बजार थप चलायमान हुने सम्भावना बढेको छ ।

संस्थागत सुशासन सम्बन्धी वार्षिक अनुपालना प्रतिवेदनको ढाँचा सम्बन्धमा

श्रावण १९, २०७६ बोर्डले सूचीकृत संगति संस्थाले संस्थागत सुशासनसम्बन्धी वार्षिक अनुपालना प्रतिवेदनको ढाँचा तयार गरेको छ । बोर्डले २०७५ साउन १ देखि लागू गरेको सूचीकृत सङ्गठित संस्थाहरूको संस्थागत सुशासन सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४ मा भएको व्यवस्थाहरूको पालना सम्बन्धमा सूचीकृत सङ्गठित संस्थाहरूको परिपालना अधिकृतले प्रतिवेदन तयार गरी बोर्डमा पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । यस अनुसार सो प्रतिवेदनको ढाँचामा एकरूपता ल्याउन बोर्डले सूचीकृत कम्पनीको संस्थागत सुशासन सम्बन्धी वार्षिक अनुपालना प्रतिवेदनको ढाँचालाई आ.व. २०७५।७६ देखिको वार्षिक प्रतिवेदनमा लागू गर्ने निर्णय गरेको छ ।

उक्त प्रतिवेदनमा मुख्यतया सञ्चालक समिति, सञ्चालकको आचरण तथा अन्य विवरण, संस्थाको जोखिम व्यवस्थापन तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली, सूचना तथा जानकारी प्रवाह, संस्थागत संरचना र कर्मचारी, संस्थाको लेखा तथा लेखापरीक्षण सम्बन्धमा देहाय बमोजिमको विवरण तयार गरी पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

सूचीकृत सङ्गठित संस्थाहरूको संस्थागत सुशासन सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४ मा भएका मुख्य व्यवस्थाहरू:

१. सञ्चालक समिति सम्बन्धी विवरण

- संचालक समितिको अध्यक्ष र संचालकहरूको नाम तथा ठेगाना, लिएको शेयर संख्या, नियुक्त भएको मिति, प्रतिनिधित्व भएको समूह सम्बन्धी विवरण,
- संस्थाको शेयर संरचना (संस्थापक, सर्वसाधारण तथा अन्य) सम्बन्धी विवरण,
- सञ्चालक समितिको बैठकमा सञ्चालक वा वैकल्पिक सञ्चालक उपस्थित भए/नभएको, सञ्चालक समितिको बैठकमा उपस्थित सञ्चालकहरू, छलफल भएको विषय र तत्सम्बन्धमा भएको निर्णयको विवरण (माईन्यूट) को छुट्टै अभिलेख राखे/नराखेको, सञ्चालक समितिको दुई लगातार बसेको बैठकको अधिकतम अन्तर, संचालक समितिको बैठक भत्ता तथा खर्च सम्बन्धी विवरण सहित सञ्चालक समितिको बैठक संचालन सम्बन्धी विवरण ।

२. सञ्चालकको आचरण सम्बन्धी तथा अन्य विवरण

- सञ्चालकको आचरण सम्बन्धमा सम्बन्धित संस्थाको आचार संहिता भए/नभएको,
- एकाघर परिवारको एक भन्दा बढी सञ्चालक भए सो सम्बन्धी विवरण तथा संचालकहरूको आचरण सम्बन्धी अन्य विवरण,
- प्रत्येक सञ्चालकले आफू सञ्चालकको पदमा नियुक्त वा मनोनयन भएको १५ दिनभित्र संस्थासँग निज वा निजको एकाघरको परिवारको कुनै सदस्यले कुनै किसिमको करार गरेको भए सोको विवरण, निज वा निजको एकाघरको परिवारको कुनै सदस्यले संस्था वा सो संस्थाको मुख्य वा सहायक कम्पनीमा लिएको शेयर वा डिभेन्चर सम्बन्धी विवरण, निज अन्य कुनै सङ्गठित संस्थाको आधारभूत शेयरधनी वा सञ्चालक रहेको भए सो विवरण, निजको एकाघरको परिवारको कुनै सदस्य संस्थामा पदाधिकारी वा कर्मचारीको हैसियतमा काम गरिरहको भए सो विवरणको लिखित जानकारी गराएको/नगराएको र नगराएको भए सोको विवरण ।

३. संस्थाको जोखिम व्यवस्थापन तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सम्बन्धी विवरण

- जोखिम व्यवस्थापनको लागि कुनै समिति गठन भए/नभएको, गठन नभएको भए सोको कारण, जोखिम व्यवस्थापन समितिको संरचना तथा कार्य सम्बन्धी विवरण,
- आन्तरिक नियन्त्रण कार्यविधि भए/नभएको, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको लागि कुनै समिति गठन भए/नभएको, गठन नभएको भए सोको कारण, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली समितिको संरचना, समितिको बैठक संख्या तथा समितिको कार्य सम्बन्धी छोटो विवरण ।

४. सूचना तथा जानकारी प्रवाह सम्बन्धी विवरण

- वार्षिक तथा विशेष साधारण सभाको सूचना, वार्षिक तथा त्रैमासिक प्रतिवेदन मार्फत सूचना तथा जानकारी प्रवाह सम्बन्धी विवरण,
- धितोपत्रको मूल्यमा प्रभाव पार्ने मूल्य संवेदनशील सूचना प्रवाह सम्बन्धी विवरण,
- पछिल्लो वार्षिक तथा विशेष साधारण सभाको विवरण ।

५. संस्थागत संरचना र कर्मचारी सम्बन्धी विवरण

- कर्मचारीहरूको संरचना, पदपूर्ति, वृत्ति विकास, तालिम, तलब, भत्ता तथा अन्य सुविधा, हाजिर र विदा, आचार संहिता लगायतका कुराहरू समेटिएको कर्मचारी सेवा शर्त विनियमावली व्यवस्था भए/नभएको सम्बन्धी विवरण,
- संरचना अनुसार कर्मचारी पदपूर्ति गर्ने गरिएको/नगरिएको, नयाँ कर्मचारीहरूको पदपूर्ति गर्दा अपनाएको प्रकृया, कर्मचारीहरूको सक्सेसन प्लान भए/नभएको, कर्मचारीहरूलाई दिइएको तालिम संख्या तथा सम्मिलित कर्मचारीको संख्या लगायतको विवरण ।

६. संस्थाको लेखा तथा लेखापरीक्षण सम्बन्धी विवरण

- संस्थाको पछिल्लो आ.व. को वित्तीय विवरण NFRS अनुसार तयार गरे/नगरेको, नगरेको भए सोको कारण, संचालक समितिमा वित्तीय विवरण पेश भएको मिति तथा वित्तीय विवरण प्रकाशन गरेको मिति,
- आन्तरिक तथा बाह्य लेखापरीक्षण सम्बन्धी विवरण र लेखापरीक्षण समितिको बैठक सम्बन्धी विवरण ।
- साथै, संस्थाले सञ्चालक तथा निजको एकाघरका परिवारको वित्तीय स्वार्थ भएको व्यक्ति, बैङ्क तथा बित्तीय संस्थाबाट ऋण वा सापटी वा अन्य कुनै रूपमा रकम लिए/ नलिएको, सूचीकृत सङ्गठित संस्थाको वित्तीय स्वार्थ भएको कुनै व्यक्ति, फर्म, कम्पनी,

कर्मचारी, सल्लाहकार वा परामर्शदाताले संस्थाको कुनै सम्पत्ति कुनै किसिमले भोगचलन गरे/नगरेको, नियमकारी निकायले इजाजतपत्र जारी गर्दा तोकेको शर्तहरूको पालना भए/नभएको, नियमकारी निकायले संस्थाको नियमन निरीक्षण वा सुपरीवेक्षण गर्दा संस्थालाई दिइएको निर्देशन पालना भए/नभएको, संस्था वा संचालक विरुद्ध अदालतमा कुनै मुद्दा चलिरहेको भए सो सम्बन्धी विवरण लगायतका विवरणहरू पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

यस व्यवस्थाले सूचीकृत संगठित संस्थाहरूको संस्थागत सुशासन सम्बन्धी वार्षिक अनुपालना प्रतिवेदनमा एकरूपता ल्याई यस्ता संस्थाहरूको कामकारबाहीलाई थप नियमित तथा स्वशासित बनाउँदै धितोपत्र बजारमा संस्थागत सुशासन अभिवृद्धि गरी यसलाई थप व्यवस्थित, पारदर्शी तथा जवाफदेही बनाउन सहयोग पुग्ने बोर्डको अपेक्षा रहेको छ । सूचीकृत संगठित संस्थाहरूको कामकारबाहीलाई नियमित तथा व्यवस्थित गरी शेयरधनी लगायत सरोकारवालाहरू प्रति उत्तरदायी बनाई संस्थागत सुशासन प्रवर्द्धन गर्नका लागि ओईसिडी (OECD) को संस्थागत सुशासनसँग सम्बन्धीत मुख्य सिद्धान्तहरू तथा संस्थागत सुशासन सम्बन्धी उत्कृष्ट अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासहरूलाई समेत दृष्टिगत गरी धितोपत्र सम्बन्धी ऐन, २०६३ बमोजिम बोर्डले सूचीकृत सङ्गठित संस्थाहरूको संस्थागत सुशासन सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४ बनाई मिति २०७५ साउन १ गतेदेखि लागू गरेको थियो । यस निर्देशिका बमोजिम तयार गरिने यो प्रतिवेदन सूचीकृत सङ्गठित संस्थाको परिपालना अधिकृतले तयार गरी सञ्चालक समितिबाट स्वीकृत गराई लेखा परीक्षकबाट प्रमाणित गराई बोर्डमा लेखापरीक्षण प्रतिवेदनसँग पेश गर्नुपर्ने छ । उक्त प्रतिवेदनको ढाँचा बोर्डको वेबसाइट www.sebon.gov.np मार्फत हेर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

बोर्ड जनशक्तिको लागि पुनर्ताजगी तथा क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम सम्पन्न

साउन ३, २०७६ बोर्डले आफ्नो जनशक्तिको लागि पुनर्ताजगी तथा क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी गत आषाढ २७ र २८ गते दुई दिवसीय कार्यक्रममा बोर्डका सबै तहका जनशक्तिको सहभागितामा सम्पन्न गरेको छ । यसमा मुख्यतः विज्ञ डा. केदार रायमाझीले कार्यालय व्यवस्थापन र सकारात्मक सोचको विषयमा र अर्का विज्ञ डा. मनोज शाहीले विकसित देशको धितोपत्र बजारको विभिन्न पक्षहरूको तुलनात्मक स्थितिको बारेमा प्रस्तुतिकरण गर्नुभएको थियो । यसका अतिरिक्त जीवन विज्ञानका वरिष्ठ प्रशिक्षक श्री निर्मला केसीले तनाव व्यवस्थापनसहित विभिन्न व्यायामहरू संचालन गर्नुभएको थियो । बोर्ड अध्यक्ष डा. रेवत बहादुर कार्कीले बोर्डको यस्तो पहिलो पुनर्ताजगी तथा बोर्ड कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित कार्यक्रमले जनशक्ति पुनर्ताजगी भई दक्षता अभिवृद्धि हुने र त्यसबाट कार्य सम्पादनमा समेत सकारात्मक प्रभाव पार्ने हुँदा यस्तो कार्यक्रम अब नियमित रूपमा आयोजना गर्नुपर्नेमा समेत जोड दिनुभएको थियो ।

चालु आर्थिक वर्ष २०७६।७७ को धितोपत्र बजारको स्थिति

आर्थिक वर्ष २०७६।७७ को प्रथम दुई महिनामा नेपालको धितोपत्र बजार समग्रमा मिश्रित रहेको देखिन्छ । यस अवधिको धितोपत्रको प्राथमिक बजार र दोस्रो बजारको समीक्षा देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

आ.व. २०७६।७७ को प्रथम दुई महिनामा धितोपत्र प्राथमिक बजारको अवस्था

आ.व. २०७६।७७ को प्रथम दुई महिनामा वर्षमा धितोपत्रको प्राथमिक बजारमार्फत् पूँजी परिचालनमा वृद्धि देखिएको छ यद्यपि समीक्षा अवधिमा साधारण शेयरको प्राथमिक निष्काशन शून्य रहेको छ । यस अवधिमा ६ संगठित संस्थाले कुल रु. ६.७९ अर्ब बराबरको पूँजी परिचालनका लागि बोर्डबाट स्वीकृति प्राप्त गरेका छन् जुन गत वर्षको सोही समयवधिको तुलनामा करिब दुई गुणा भन्दा बढी हो । समीक्षा अवधिमा कुल पूँजी परिचालनामा ऋणपत्रको अंश धेरै (करिब ६६ प्रतिशत) रहेको छ । पछिल्लो समय बैंकहरूले ऋणपत्र निष्काशनको मात्रा बढ्दै गएको देखिन्छ भने म्युचुअल फण्डतर्फ गत वर्षदेखि खुलामुखी योजनाको निष्काशन समेत शुरुवात भएको छ । विगत तीन आर्थिक वर्षको प्रथम दुई महिनाको प्राथमिक बजारको स्थिति तालिका १ मा तथा चार्ट १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

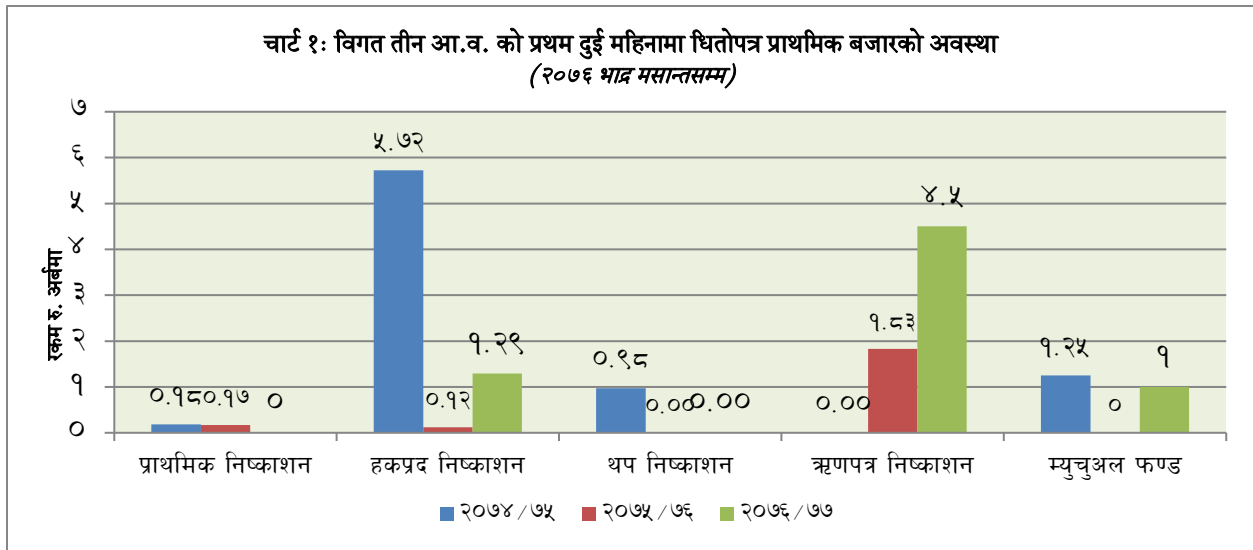
तालिका १

धितोपत्रको प्राथमिक बजार

(प्रथम दुई महिनाको तथ्याङ्कमा आधारित)

क्र.स.	विवरण	आर्थिक वर्ष (रकम रु. अर्बमा)						परिवर्तन प्रतिशत			
		२०७४/७५		२०७५/७६		२०७६/७७		संख्याको आधारमा		रकमको आधारमा	
		संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७५/७६	२०७६/७७
१	प्राथमिक निष्काशन	१	०.१८	५	०.१७	-	-	४००.०	-	-५.६	-
२	हकप्रद निष्काशन	१२	५.७२	१	०.१२	३	१.२९	-९१.७	२००.०	-९७.९	९७५.०
३	थप निष्काशन	१	०.९८	-	-	-	-	-	-	-	-
४	ऋणपत्र निष्काशन	-	-	१	१.८३	२	४.५	-	१००.०	-	१४५.९
५	म्युचुअल फण्ड	१	१.२५	-	-	१	१	-	-	-	-
जम्मा		१५	८.१२५	७	२.१२	६	६.७९	-५३.३	-१४.३	-७३.९	२२०.३

चार्ट १: विगत तीन आ.व. को प्रथम दुई महिनामा धितोपत्र प्राथमिक बजारको अवस्था
(२०७६ भाद्र मसान्तसम्म)

आ.व. २०७६।७७ को प्रथम दुई महिनामा धितोपत्र दोस्रो बजारको अवस्था

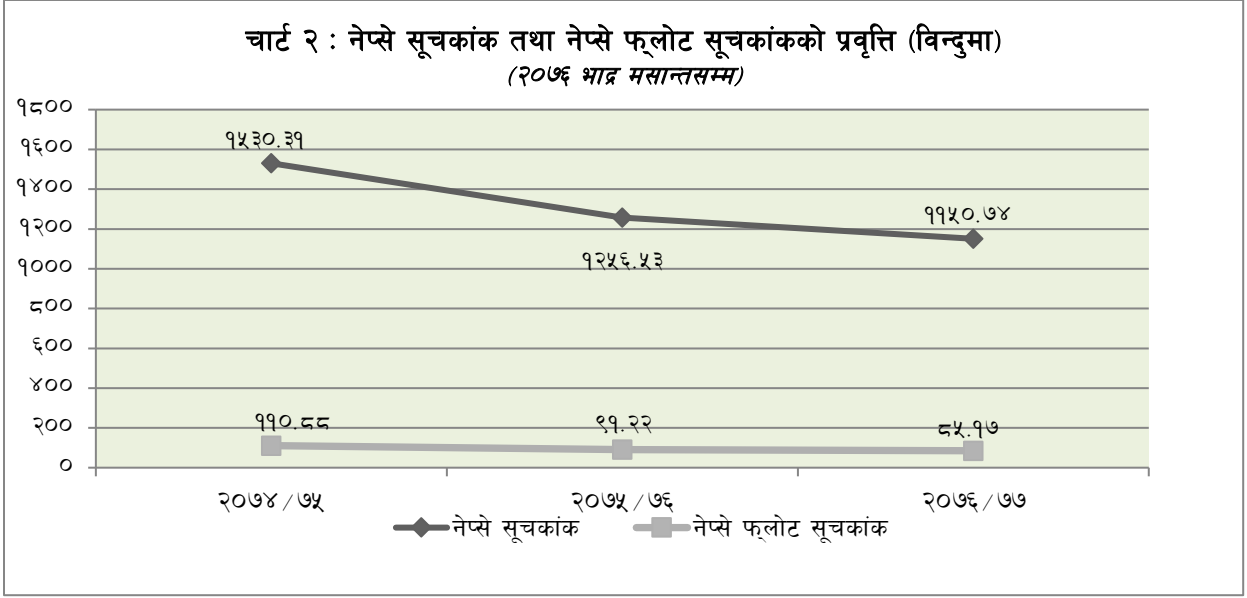
आर्थिक वर्ष २०७६।७७ को प्रथम दुई महिना अर्थात भदौ मसान्तमा गत वर्षको सोही अवधीको तुलनामा धितोपत्रको दोस्रो बजारको स्थिति मिश्रित रहेको छ। सूचीकृत कम्पनीको संख्या, कारोबार रकम लगायत अन्य सूचकहरू सकारात्मक रहेतापनि नेप्से सूचकांकमा भने गिरावट आएको छ। गत वर्षको तुलनामा सूचीकृत कम्पनीको संख्यामा समीक्षा अवधिमा ११.२२ प्रतिशतले वृद्धि आई उक्त संख्या २१८ पुगेको छ भने सूचीकृत धितोपत्रको संख्यामा समेत १९.४३ प्रतिशतले वृद्धि आई ४३६.८८ करोड पुगेको तथ्याङ्क छ। यससँगै कारोबार रकममा पनि २४.४९ प्रतिशतले वृद्धि भई उक्त रकम रु. १६.५७ अर्ब रहेको छ। समीक्षा अवधिमा बजार पूँजीकरणमा भने २.३५ प्रतिशतको सामान्य हास आई उक्त पूँजीकरण रु. १४६१.५४ अर्ब पुगेको छ यद्यपि फ्लोट बजार पूँजीकरणमा भने १.८५ प्रतिशतको सीमान्त वृद्धि देखिएको छ। चालु आ.व. भदौ मसान्तमा धितोपत्र बजारको गति मापन गर्ने नेप्से सूचकांकमा ८.४२ प्रतिशतले कमी आई उक्त सूचकांक ११५०.७४ विन्दु पुगेको छ भने सोही समयमा फ्लोट सूचकांकमा पनि ६.६३ प्रतिशतले कमी आई ८५.१७ विन्दुमा पुगेको छ। विगत तीन आर्थिक वर्षको प्रथम दुई महिनाको धितोपत्रको दोस्रो बजारको स्थितिलाई तालिका २ तथा चार्ट २ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २
धितोपत्रको दोस्रो बजार

(प्रथम दुई महिनाको तथ्याङ्कमा आधारित)

क्र.स	विवरण	इकाई	आर्थिक वर्ष			परिवर्तन प्रतिशत	
			२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७५/७६	२०७६/७७
१	सूचीकृत कम्पनीको संख्या	संख्यामा	१९६	१९६	२१८	०.००	११.२२
२	सूचीकृत धितोपत्रको संख्या	करोडमा	३०२.२८	३६५.७९	४३६.८८	२१.०१	१९.४३
३	धितोपत्रको कारोबार	रु. अर्बमा	३५.३०	१३.३१	१६.५७	-६२.२९	२४.४९
४	कारोबार दिन	दिन	४०	४३	४५	७.५०	४.६५
५	औसत दैनिक कारोबार रकम	रु. अर्बमा	०.७३	०.२६	०.३६	-६४.३८	३८.४६
६	कारोबार भएको कुल शेयर संख्या	करोडमा	८.२७	४.७०	६.२	-४३.१७	३१.९१
७	कारोबार संख्या	संख्या	३३७,९८१	१७६,६१२	३३४९२१	-४७.७४	८९.६४
८	सूचीकृत धितोपत्रको बजार पूँजीकरण	रु. अर्बमा	१७७५.६०	१४९६.६४	१४६१.५४	-१५.७१	-२.३५
९	फ्लोट बजार पूँजीकरण	रु. अर्ब	६००.३६	५१८.७०	५२८.३०	-१३.६०	१.८५
१०	बजार पूँजीकरणमा कारोबारको प्रतिशत	प्रतिशतमा	११.९३	५.३४	६.८०	-५५.२७	२७.४८
११	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा बजार पूँजीकरणको प्रतिशत	प्रतिशतमा	६६.३९	४९.३८	४२.१९	-२५.६२	-१४.५६
१२	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा फ्लोट पूँजीकरणको प्रतिशत	प्रतिशतमा	२२.४५	१७.११	१५.२५	-२३.७६	-१०.८९
१३	नेप्से सूचकांक	बिन्दुमा	१५३०.३१	१२५६.५३	११५०.७४	-१७.८९	-८.४२
१४	नेप्से सेन्सिटिभ सूचकांक	बिन्दुमा	३२०.७३	२६६.९३	२५१.५७	-१६.७७	-५.७५
१५	नेप्से फ्लोट सूचकांक	बिन्दुमा	११०.८८	९१.२२	८५.१७	-१७.७३	-६.६३
१६	नेप्से सेन्सिटिभ फ्लोट सूचकांक	बिन्दुमा	९८.४८	८३.५१	८०.८	-१५.२०	-३.२५

स्रोत: नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लि.

आर्थिक वर्ष २०७६।७७ को धितोपत्र बजार सहभागीको अवस्था

पछिल्लो समय बोर्डले नियमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने बजार सहभागीको संख्यामा वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ । यस क्रममा सूचीकृत कम्पनीको संख्या समेत वृद्धि भई २१८ पुगेको छ भने मर्चेन्ट बैंकर, निक्षेप सदस्य तथा आस्वासम्बन्धी कार्य गर्न अनुमति लिने बैंक वित्तीय संस्थाको संख्यामा समेत वृद्धि देखिएको छ । समीक्षा अवधिमा धितोपत्र दलाल व्यवसायी, सामूहिक लगानी कोष र क्रेडिट रेटिङ एजेन्सीको संख्या भने यथावत रहेको छ । बोर्डले धितोपत्र बजारमा सेवा प्रदायकहरूको सेवालार्ई प्रतिस्पर्धात्मक, गुणस्तरीय एवं पहुँचयोग्य बनाउन प्रयासरत बोर्डले बजार सहभागीहरूको कार्यक्षेत्र विस्तार गर्ने, पूँजीगत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने तथा सेवालार्ई देशव्यापी बनाउन शाखा विस्तार गर्ने तथा नयाँ संस्थालार्ई अनमुति प्रदान गर्ने नीति लिएको छ । धितोपत्र बजारमा सहभागीहरूको संख्यात्मक अवस्थालार्ई तालिका ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३					
धितोपत्र बजारमा बजार सहभागीको संख्यात्मक अवस्था					
क्र.स.	बजार सहभागी	आर्थिक वर्ष			
		२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७ भाद्र
१	स्टक एक्सचेन्ज	१	१	१	१
२	केन्द्रीय निक्षेप कम्पनी	१	१	१	१
३	सूचीकृत कम्पनी	२१२	१९६	२१५	२१८
४	धितोपत्र दलाल	५०	५०	५०	५०
५	मर्चेन्ट बैंकर	२४	२५	३०	३१
६	निक्षेप सदस्य	६७	७०	७२	७४
७	आस्वा सहभागी	५२	६५	६३	५९
८	सामूहिक लगानी कोष	९	११	११	११
९	क्रेडिट रेटिङ एजेन्सी (साख मुल्याङ्कन संस्था)	१	२	२	२
	जम्मा	४१७	४२१	४४५	४४७

धितोपत्र बजारसम्बन्धी लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रम

चालु आ.व. २०७६/७७ को प्रथम दुई महिनामा बोर्डले लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यलाई प्रदेशगत रूपमा सञ्चालन गरेको छ भने विभिन्न प्रदेशका पत्रकारहरूलाई समेत आर्थिक तथा धितोपत्र बजारसम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेको छ । यस क्रममा गण्डकी प्रदेशमा पत्रकारहरू र सर्वसाधारण लगानीकर्ताहरूको लागि सञ्चालन भएका कार्यक्रमहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

गण्डकी प्रदेशको राजधानी पोखरामा पत्रकार तथा उद्योग व्यवसायीलाई आर्थिक तथा धितोपत्र बजार सम्बन्धी लगानीकर्ता जनचेतना अभिवृद्धि तथा अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम सम्पन्न ।

बोर्डबाट स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार लगानीकर्ता प्रशिक्षण तथा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम देशका विभिन्न स्थानहरूमा संचालन गरिरहेकोमा गण्डकी प्रदेशको राजधानी पोखरामा उक्त क्षेत्रका पत्रकारहरू तथा लगानीकर्ताहरूको लागि दुई वटा आर्थिक तथा धितोपत्र बजार सम्बन्धी सचेतना तथा अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम सो क्षेत्रका पत्रकार, स्थानीय उद्योगी व्यापारी तथा व्यवसायी, विद्यार्थी, लगानीकर्ता तथा सर्वसाधारणको सहभागितामा सम्पन्न गरिएको छ । उक्त कार्यक्रमहरूमा देशको अर्थतन्त्र, वित्तीय तथा पूँजी बजारको महत्व र संयन्त्र, धितोपत्रको प्राथमिक तथा दोस्रो बजार, धितोपत्र व्यवसाय, लगानीकर्ता हक हित संरक्षणसम्बन्धी व्यवस्था जस्ता विषयहरू समेटिएका कार्यपत्र प्रस्तुति गरिएको थियो ।

क) पत्रकारहरूको लागि आर्थिक तथा धितोपत्र बजारसम्बन्धी कार्यक्रम सम्पन्न ।

बोर्डको आ.व. २०७६/७७ को वार्षिक कार्यक्रममा प्रदेशहरूमा पत्रकारहरूलाई आर्थिक तथा धितोपत्र बजार तथा वस्तु विनिमय बजारसम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजना गर्ने कार्यक्रम रहे अनुसार बोर्डबाट गण्डकी प्रदेशको राजधानी पोखरामा नेपाल पत्रकार महासंघ कास्की शाखासँगको सहकार्यमा पहिलो पटक आर्थिक तथा धितोपत्र बजारसम्बन्धी तालिम/प्रशिक्षण तथा अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम हालै सम्पन्न गरिएको छ । उक्त कार्यक्रममा गण्डकी प्रदेशमा पत्रकारिता गरिरहनुभएका करिब ७० जना पत्रकारहरूको उपस्थिति रहेको थियो ।

नेपाल पत्रकार महासंघ कास्की शाखाका अध्यक्ष श्री दीपेन्द्र बहादुर श्रेष्ठको सभापतित्वमा भएको उक्त कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि गण्डकी प्रदेशका कार्यवाहक मुख्यमन्त्री तथा माननीय आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्री श्री किरण गुरुङ्गज्यूले आर्थिक विषयमा यस प्रदेशका पत्रकारज्यूहरूलाई महत्व दिई प्रदेशमा यस्तो पहिलो कार्यक्रम संचालन गर्नुभएकोमा आयोजकलाई विशेष धन्यवाद दिनुभयो । साथै यस क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक हुने पूँजी यस बजार मार्फत परिचालन गर्नका लागि प्रदेश सरकारले आवश्यक कार्य गर्ने समेत बताउनुभयो । साथै आर्थिक संवृद्धिका लागि यस क्षेत्रमा आर्थिक गतिविधिलाई प्राथमिकता दिई अगाडि बढाईरहेको सन्दर्भमा धितोपत्र बजारबाट सर्वसाधारण लाभान्वित हुने वातावरण बनाउनुपर्ने धारणा राख्नुभयो ।

कार्यक्रमका विशेष अतिथि बोर्डका अध्यक्ष डा. रेवत बहादुर कार्कीले नेपालको अर्थतन्त्रको संक्षिप्त परिचय र यसको धितोपत्र बजारसँग सम्बन्धका विषयमा र यी पक्षहरूलाई बुझ्ने तथा विश्लेषण गर्ने तरीका सम्बन्धमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नु भएको थियो । साथै कार्यक्रममा मन्तव्य राख्दै बोर्ड अध्यक्ष डा. कार्कीले बोर्डले उपत्यकाबाहिरका लगानीकर्तासहित पत्रकारहरूलाई यस बजारको महत्व सम्बन्धमा बुझाउन लागि परेको बताउँदै पत्रकारहरूले आर्थिक समाचार संप्रेषण गर्दा विशेष ध्यान दिनुपर्ने विषयमा जोड दिनुभयो ।

त्यसैगरी बोर्डका कार्यकारी निर्देशक श्री परीष्टनाथ पौड्यालले धितोपत्र बजारको वर्तमान अवस्था, प्राथमिक बजार, दोस्रो बजार, धितोपत्र व्यवसायी जस्ता विषयका परिचयात्मक तथा आधारभूत पक्षसहित धितोपत्र बजार सम्बन्धी लेखनका क्रममा तथ्यमा आधारित, पूर्ण, आधिकारिक, सरल, समसामयिक, सन्तुलित रूपमा लेखन गर्नुपर्ने सम्बन्धी कार्यपत्र प्रस्तुति गर्नुभएको थियो । त्यसैले नेपाल राष्ट्र बैंक पोखरा कार्यालयका प्रमुख डा. डिल्लीराम पोखरेलले धितोपत्र बजार, केन्द्रीय बैंक र मौद्रिक नीति सम्बन्धी कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । कार्यक्रममा विज्ञ आर्थिक पत्रकार श्री मदन लम्सालले आर्थिक पत्रकारिताका मूल

मन्त्रहरू तथा यसका सिद्धान्त जस्ता विषयहरू समेटिएको वित्तीय बजार र आर्थिक पत्रकारिता विषयक कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

गण्डकी प्रदेशका पत्रकारहरूलाई आयोजित कार्यक्रममा मन्त्रव्य राख्नुहुँदै उक्त प्रदेशका माननीय आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्री श्री किरण गुरुङ्गज्यू ।

सो पश्चातको अन्तरक्रियामा सहभागी पत्रकार तर्फबाट मौद्रिक नीति, व्याजदर र शेयर बजार बीच कसरी सम्बन्ध रहन्छ, नेप्सेको कारोबार प्रणालीमा बारम्बार समस्या आउनाले लगानीकर्ताले धेरै समस्या भोग्नु परेको, उपत्याबाहिर डिम्याटमा समस्या रहेको, जलविद्युत कम्पनीको नियमन सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था सक्षम नभएको र मोफसलमा धितोपत्र बजार विस्तारको पर्याप्त विस्तार नभएको इत्यादि जिज्ञासा राख्नुभएको थियो । कार्यक्रममा उठेका प्रश्नहरूको प्रत्युत्तर बोर्डका अधिकारी तथा सम्बन्धित कार्यपत्र प्रस्तोताहरूले दिनुभएको थियो ।

कार्यक्रमका सभापति तथा नेपाल पत्रकार महासंघ कास्की शाखाका अध्यक्ष श्रेष्ठले बोर्डले यस क्षेत्रमा पत्रकारिता गरिरहनुभएका पत्रकारहरूलाई यस क्षेत्रका विज्ञहरूलाई बोलाई अर्थतन्त्र तथा, पूँजी बजार, धितोपत्र बजार र आर्थिक पत्रकारिता सम्बन्धिक तालिम प्रदान गर्ने अवसर प्रदान गरेकोमा विशेष धन्यवाद व्यक्त गर्दै आगामी दिनहरूमा समेत यस्ता कार्यक्रमलाई सहकार्यमा निरन्तरता दिन आफूहरू उत्साहित रहेको बताउनुभयो । नेपाल धितोपत्र बोर्डका निर्देशक श्री नारायण प्रसाद शर्माले कार्यक्रममा सहभागीलाई स्वागत गर्दै कार्यक्रमबारेमा प्रकाश पार्नु भएको उक्त कार्यक्रम नेपाल पत्रकार महासंघ कास्की शाखाका महासचिव राम प्रसाद तिमिल्सिनाले संचालन गर्नुभएको थियो ।

ख) सर्वसाधारण लगानीकर्ताहरूका लागि पूँजी बजार सम्बन्धी लगानीकर्ता जनचेतना अभिवृद्धि तथा अन्तरक्रियात्मक छलफल कार्यक्रम सम्पन्न ।

बोर्ड तथा पोखरा उद्योग वाणिज्य संघको संयुक्त आयोजनामा गण्डकी प्रदेशको राजधानी पोखरामा धितोपत्र बजार सम्बन्धी लगानीकर्ता सचेतना तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम स्थानीय उद्योगी, व्यापारी, विद्यार्थीहरू, लगानीकर्ता, सरकारी निकायका पदाधिकारी, व्यवसायी, पत्रकार तथा सर्वसाधारण गरी करिब १०० जनाको सहभागितामा सम्पन्न भएको छ । पोखरा उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्ष श्री दामु अधिकारीज्यूको सभापतित्वमा संचालन भएको उक्त कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि जिल्ला समन्वय समिति, कास्की प्रमुख श्री बैन बहादुर क्षेत्री (अधिकारी) ले पूँजी बजार सम्बन्धी जानकारी दिने हेतुले आयोजित यस कार्यक्रमको

उद्देश्य राम्रो रहेको भन्दै सुखी नेपाली सम्वृद्ध नेपाल भन्ने नेपाल सरकारको लक्ष्यलाई हासिल गर्न पूँजी बजारको महत्वपूर्ण भूमिका रहने बताउनुभयो । साथै उहाँले सम्वृद्धिको बाटोमा देशलाई लान ठुलो मात्राको पूँजी आवश्यक हुने भएकोले सो पूँजी आवश्यकता पूँजी बजारमार्फत परिचालन हुने वातावरण बनाउने तर्फ सबै पक्ष लाग्नुपर्ने समेत बताउनु भयो ।

कार्यक्रममा बोर्डका अध्यक्ष डा. कार्कीले आर्थिक विकासका लागि आवश्यक हुने पूँजी बजारको महत्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा लगानीकर्ता सचेतना कार्यक्रममार्फत दुर्गम भनिएका जिल्लाहरूमा समेत यस्तो सचेतना कार्यक्रम संचालन गरिएको बताउनुभयो । त्यसैगरी आफ्नो क्षेत्रको विकासका लागि चाहिने पूँजी परिचालन गर्न स्थानीयस्तरको ऋणपत्र निकाल्न सकिने व्यवस्था गर्न लागिएको समेत भनाई राख्नुभयो ।

बोर्ड तथा पोखरा उद्योग वाणिज्य संघ द्वारा संयुक्तरूपमा आयोजित कार्यक्रममा उपस्थित लगानीकर्ताहरू ।

बोर्डका कार्यकारी निर्देशक श्री परीष्टनाथ पौड्यालले स्वागत मन्तव्यका साथमा कार्यक्रम आयोजनाको उद्देश्य माथि प्रकाश पार्नुभएको थियो । त्यसैगरी बोर्डका निर्देशक श्री नारायण प्रसाद शर्माले समग्र वित्तीय प्रणाली, धितोपत्र बजार, प्राथमिक तथा दोस्रो बजारमा लगानी गर्दा ध्यान दिनुपर्ने विषयहरू समेटिएको धितोपत्र बजार (शेयर बजार) को परिचयात्मक तथा आधारभूत पक्षहरू सम्बन्धी कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । कार्यक्रममा सभापति तथा पोखरा उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्ष श्री अधिकारीले पूँजी बजारलाई गाँउ गाँउमा लैजानुपर्ने अवस्था आएकोमा यस्ता कार्यक्रमले सोका लागि भूमिका खेल्ने बताउनु भयो ।

कार्यक्रमको अन्तरक्रियामा सहभागी लगानीकर्ताहरूले पूँजीगत लाभकर गणना म्यानुयल रूपमा गर्दा यसले बजार ढुंगे युगमा जान लागेको, मर्चेन्ट बैंकको शाखामा काठमाडौं केन्द्रीत हुँदा समस्या भएको, गैर आवासीय नेपालीलाई धितोपत्र बजारमा भित्रयाउने सम्बन्धमा के भैरहेको छ, नेप्सेको कारोबार प्रणालीमा बारम्बार समस्या आईरहेकोमा सो समाधान कसरी हुन्छ, बैंकलाई धितोपत्र दलालको रूपमा कार्य गर्न अनुमति दिन ढिलाई गर्न नहुने जस्ता गुनासा तथा सुझावहरू राख्नु भएको थियो । कार्यक्रममा उठेका जिज्ञासाहरूको सम्बोधन बोर्डका अधिकारीहरूले गर्नुभएको थियो । पोखरा उद्योग वाणिज्य संघका महासचिव श्री अर्जुन पोखरेलले सो कार्यक्रम संचालन गर्नुभएको थियो ।

जोखिम र प्रतिफल विश्लेषण औजारहरु ।

श्री गणेश श्रेष्ठ

सहायक निर्देशक, नेपाल धितोपत्र बोर्ड ।

धितोपत्रमा गरिने लगानीमा जोखिम र प्रतिफल दुवै निहीत हुने हुँदा लगानीकर्ताले लगानी निर्णय गर्नु अघि जोखिम र प्रतिफलको विश्लेषण गरी उपयुक्त लगानी निर्णय गर्नु उपयुक्त हुन्छ । यसले लगानीको सुरक्षा गर्दै उच्चतम प्रतिफल प्राप्त गर्न सहयोग पुग्दछ । धितोपत्रको लगानीमा निहीत जोखिम र प्रतिफल विश्लेषण गर्न विभिन्न औजारहरुको विकास गरेको पाइन्छ । यी औजारहरुको उचित प्रयोगबाट लगानीकर्ताले आफुले लगानी गर्न चाहेको धितोपत्रबाट प्राप्त गर्न सकिने प्रतिफल र उक्त धितोपत्रमा अर्न्तनिहीत जोखिम मापन गर्न सक्दछन जसको आधारमा लगानी निर्णय गरेको खण्डमा लगानीबाट उचित प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिन्छ भने भविष्यमा हुन सक्ने जोखिमलाई समेत कम गर्न सहयोग पुग्दछ । लगानी सम्बन्धी निर्णय लिँदा आफुले लगानी गर्ने कम्पनीहरुको वास्तविक अवस्थाको अध्ययन गर्नुपर्दछ । लगानीकर्ताले धितोपत्रमा लगानी गर्नुभन्दा पहिले आफुले लगानी गर्न खोजेको कम्पनीको जोखिम र प्रतिफल के कस्तो छ थाहा पाउन जोखिम र प्रतिफल विश्लेषण गर्न प्रयोग गरिने औजारहरुको सामान्य जानकारी हासिल गरेको खण्डमा आफ्नो लगानी सुरक्षित गर्दै उच्च प्रतिफल प्राप्त गर्न सहयोग पुग्दछ ।

क) जोखिम विश्लेषणका औजारहरु

धितोपत्रको लगानीमा विभिन्न जोखिमहरु अर्न्तनिहीत हुन्छन् । लगानीकर्ताले जोखिमको उचित व्यवस्थापन गर्न आफुले लगानी गर्ने धितोपत्रहरुमा कस्ता जोखिम हुन सक्छन सोको विश्लेषण गरी न्युनीकरणका आवश्यक उपायहरुको अवलम्बन गर्नु जरुरी हुन्छ । धितोपत्रमा निहीत जोखिमहरुको मापन गर्न विभिन्न औजारहरुको विकास भएको पाइन्छ । जसको ज्ञान लगानीकर्ताले हासिल गर्नु सान्दर्भिक हुन्छ ।

- **प्रमाप विचलन तथा विचलन (Standard Deviation and Variance):** यो औजारको प्रयोग लगानीकर्ताले एक मात्र धितोपत्रको जोखिम मापन गर्न प्रयोग गरिन्छ । यस औजारको प्रयोगबाट लगानीकर्ताले लगानी गर्न खोजेको धितोपत्रबाट आशा गरेको अपेक्षित प्रतिफल र वास्तविक प्रतिफलबीचको अन्तर वा विचलनका आधारमा लगानी गरेको धितोपत्रमा कति जोखिम हुन्छ विश्लेषण गर्न सकिन्छ । प्रमाप विचलनको मात्रा जति बढी हुन्छ जोखिम पनि सोही मात्रामा बढी हुन्छ । लगानीकर्ताले जहिले पनि निम्नस्तरको जोखिम भएको उच्च वा निश्चित स्तरको प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने धितोपत्रमा लगानी निर्णय गर्नु पर्दछ ।
- **सहविचलन तथा सह सम्बन्ध गुणक (Co-Variance and Correlation Coefficient):** लगानीकर्ताले एक भन्दा बढी धितोपत्रमा लगानी गर्दाको अवस्थामा लगानीको जोखिम मापन गर्न यो औजारहरुको उपयोग प्रयोग गर्न सक्दछ । लगानी गरिएको सम्पूर्ण धितोपत्रबाट प्राप्त हुने समग्र प्रतिफलमा विचलन/फरक छ कि छैन भन्ने विश्लेषण गर्न सह विचलनको प्रयोग वा गणना गरिन्छ । सह विचलन गणना गर्दा विगतको तथ्याकको आधारमा र भविष्यको अनुमानित प्रतिफलको आधारमा गणना गर्न सकिन्छ । साथै लगानीकर्ता लगानी गरिने धितोपत्रको प्रतिफलमा सह सम्बन्ध छ कि छैन भनेर विश्लेषण वा गणना गर्नु आवश्यक हुन्छ । किनकी लगानी गरेको धितोपत्रको प्रतिफल पूर्ण सकारात्मक सह सम्बन्ध भएको खण्डमा प्रतिफल बढ्दा सबै धितोपत्रको प्रतिफल बढ्ने गर्दछ भने प्रतिफल घट्दा सबै धितोपत्रको प्रतिफल घट्दछ । जसले गर्दा जोखिम न्युनीकरण गर्न सकिदैन । तसर्थ लगानी निर्णय गर्दा लगानी गरिने धितोपत्रको प्रतिफलमा पूर्ण नकारात्मक सह सम्बन्ध हुनु राम्रो मानिन्छ । यस प्रकारको पोर्टफोलियो लगानीमा प्रतिफलमा विविधता हुन्छ । जसलेगर्दा एउटा

धितोपत्रबाट प्रतिफल प्राप्त हुन नसेको अवस्थामा अर्को धितोपत्रबाट प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिन्छ र जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न सहज हुन जान्छ ।

- **बिटा (Beta Coefficient):** धितोपत्रको लगानीमा व्यवस्थित (बाह्य वातावरणद्वारा सिर्जित) र अव्यवस्थित (आन्तरिक वातावरणद्वारा सिर्जित) जोखिम रहने गर्दछ । व्यवस्थित जोखिमलाई नियन्त्रण गर्न सकिदैन भने अव्यवस्थित जोखिमलाई केहीहदसम्म नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । धितोपत्रको लगानीमा रहने व्यवस्थित जोखिमलाई मापन गर्न Beta Coefficient को प्रयोग गरिन्छ । उच्च Beta ले उच्च जोखिमलाई जनाउँदछ । एउटा विवेकशील लगानीकर्ताले Beta (जोखिम) को मापनको आधारमा पोर्टफोलियो लगानी सन्तुलन मिलाउनु पर्दछ । जसमा लगानीकर्ताले आवश्यकता अनुसार कम जोखिम सहितको कम तथा निश्चित दरको प्रतिफल भएको ऋणपत्र र बढी जोखिम तथा बढी प्रतिफल भएको शेयरहरूमा उचित लगानी अनुपात मिलाउनु लाभदायक हुन्छ ।

ख) प्रतिफल विश्लेषणका औजारहरू

प्रतिफल विश्लेषण धितोपत्रमा लगानी निर्णयको अर्को महत्वपूर्ण पक्ष हो । लगानीबाट निश्चित प्रतिफल प्राप्त गर्ने अभिलाषाले जोखिम लिने गरिन्छ । लगानीकर्ताले लगानी निर्णय गर्नु भन्दा अघि लगानीमा प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफलको विश्लेषण गर्नु जरूरी हुन्छ । लगानीकर्ताले लगानीमा हुन सक्ने जोखिम, लगानीको लागत र वैकल्पिक लगानीका अवसरहरूको तुलना गरी अपेक्षित प्रतिफल दर निर्धारण गर्नु पर्दछ । लगानीकर्ताले निर्धारण गरेको अपेक्षित प्रतिफल दर प्राप्त गर्न विभिन्न धितोपत्रका औजारहरूको तुलना गर्नु पर्दछ । जब लगानीबाट प्राप्त हुन सक्ने वास्तविक प्रतिफल दर अपेक्षित प्रतिफल भन्दा बढी वा बराबर भएको धितोपत्रमा लगानी गर्ने निर्णय लिनु पर्दछ । यसका लागि लगानी गरिने विभिन्न धितोपत्रका आधारभूत तथा वित्तीय विश्लेषण गरी विगतको कार्य सम्पादन स्थिति, संचालन तथा गैर संचालन आमदानी, औसत प्रतिफल दर, कम्पनीको नेटवर्थ, मूल्य-आमदानी अनुपात, कुल सम्पत्तिमा प्रतिफलको साथै समग्र बजार स्थिति, अन्य कम्पनीको अवस्था आदि पक्षको अध्ययन गर्नु पर्दछ । लगानीको प्रतिफल दरको स्तरमा विभिन्न आन्तरिक (लगानी अवधि तथा अवस्था, व्यवस्थापन पक्ष, भावी उद्देश्य, सम्पत्तिको गुणस्तरता आदि) तथा बाह्य (आर्थिक तथा राजनैतिक अवस्था, मुद्रास्फीति, नीतिगत परिवर्तन, लगानीकर्ताको सेन्टिमेन्ट, ब्याजदर परिवर्तन, तल्लरताको स्थिति आदि) पक्षहरूले प्रभाव पारेको हुन्छ ।

प्रतिफल विश्लेषण गर्दा मुद्राको समय मूल्यलाई समेत विचार गर्नु पर्दछ । तर नेपालको सन्दर्भमा कमै लगानीकर्ताले प्रतिफलको विश्लेषण गरी धितोपत्रमा लगानी गरेको पाइन्छ । अधिकांश लगानीकर्ता धितोपत्रबाट मनम्य आमदानी प्राप्त गर्न सकिन्छ भनेर लगानी गर्ने गरेको पाइन्छ । तसर्थ लगानी निर्णय लगानीको प्रतिफलमा असर गर्ने आन्तरिक तथा बाह्य पक्षहरूको विश्लेषण नगरी बजारमा चल्ने हल्ला, विभिन्न समाचार, अरुको निर्णयलाई पछ्याउने वा नजिकको साथीभाई, इष्टमित्रको सुझाव तथा सल्लाहको आधारमा गर्ने गरेको पाइन्छ । लगानीबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल दरको आधारमा लगानी उपयुक्तताको तुलना गर्न सकिन्छ । लगानीकर्ताले कुन धितोपत्रमा लगानी गर्ने भन्ने निर्णयका लागि लगानी गरिने धितोपत्रको विगतमा प्राप्त प्रतिफल (Historical Return) को तुलना गरिन्छ । यसको लागि निम्न औजारहरूको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

- **औसत प्रतिफल दर वा अंक गणितीय औसत प्रतिफल (Arithmetic Mean Return):** यस अवधारणा अनुसार कुनै पनि धितोपत्रको विगतमा निश्चित अवधिभर प्राप्त कुल प्रतिफल(लगानीमा भएको मूल्य वृद्धि र अन्य नगद प्राप्त) लाई सोही अवधि (वर्ष) ले भागा गरी औसत प्रतिफल प्राप्त गरिन्छ । यस किसिमको प्रतिफल गणनामा मुद्राको समय मूल्यलाई विचार गरिएको हुँदैन । साथै लगानी अवधिभर प्रतिफल स्थिर रहेको अवस्थामा गणना गर्न सजिलो हुन्छ ।
- **ज्यामितिय औसत प्रतिफल (Geometric Average Return):** जे विगतमा प्राप्त प्रतिफल स्थिर हुँदैन उक्त अवस्थामा अंक गणितीय औसत प्रतिफल गणनाले सही परिणाम दिन सक्दैन तसर्थ यसको लागि ज्यामितिय औसत प्रतिफल गणना गर्न उपयुक्त हुन्छ । यसले मुद्राको समय मूल्यलाई समेत विचार गर्ने हुदा लगानीबाट प्राप्त प्रतिफलको सही परिणाम दिन्छ ।

दुवै औजारको मापनका आधारमा प्राप्त प्रतिफल लगानीकर्ताको अपेक्षित प्रतिफलसँग बराबर वा बढी भएको धितोपत्रमा लगानी गर्ने निर्णय गर्न सान्दर्भिक हुन्छ। लगानीकर्ताले लगानी गर्ने धितोपत्रको जोखिम र प्रतिफलको विश्लेषण गरी जोखिमका आधारमा प्रतिफललाई हेरी लगानी निर्णय गर्नु पर्दछ। उच्च जोखिम उच्च प्रतिफल हुने वा कम जोखिम उच्च प्रतिफल हुने धितोपत्रमा लगानी गर्ने निर्णय गर्नु उपयुक्त हुन्छ।

प्रशिक्षण, रेडियो कार्यक्रम तथा लगानीकर्तासँग प्रत्यक्ष रेडियो संवादसम्बन्धी सूचना।

बोर्डको स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार बोर्डबाट देहायअनुसार निःशुल्क रुपमा लगानीकर्ता प्रशिक्षण, रेडियो कार्यक्रम र लगानीकर्तासँग प्रत्यक्ष रेडियो संवाद कार्यक्रम संचालन/प्रसारण भईरहेको सम्बन्धित सबैलाई जानकारी गराईन्छ :

<p>१. बोर्डको कार्यालय जावलाखेल, ललितपुरमा प्रत्येक महिनाको दोस्रो र अन्तिम शुक्रबार दिनको २:०० बजे देखि ४:०० बजेसम्म पाक्षिकरुपमा लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रम। पाक्षिक लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रममा सहभागिताका लागि बोर्डको फोन नं ०१-५५४१०५७ को साथै अन्य फोन नं. मार्फत नाम टिपाउनहुन इच्छुक सबैलाई अनुरोध छ।</p>	<p>२. रेडियो नेपालमार्फत प्रत्येक महिनाको पहिलो र तेस्रो शनिबार बिहान ७.४० देखि ७.५५ सम्म धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजार सम्बन्धी जानकारीमुलक रेडियो कार्यक्रम।</p>	<p>३. रेडियो कान्तिपुर एफएम बाट प्रत्येक महिनाको पहिलो र तेस्रो सोमबार बिहान ७.३० देखि ८.०० बजे सम्म लगानीकर्ता प्रत्यक्ष संवाद कार्यक्रम। यस कार्यक्रममा सहभागी हुन इच्छुक लगानीकर्ताहरुले रेडियो कान्तिपुर (९६.१ मेघाहर्ज) को फोन नं. ०१-५५४१९०५, ५५४१९०६ मा सम्पर्क गर्न सक्नेछन्।</p>
---	---	---

प्रमुख सल्लाहकार
डा. रेवत बहादुर कार्की

सह सन्पादक
श्री नारायण प्रसाद शर्मा

सल्लाहकार
श्री परीष्टनाथ पौड्याल
श्री निरज गिरी

सन्पादक
डा. नवराज अधिकारी

सहायक सन्पादक
श्री रेवत श्रेष्ठ

प्रकाशक:

नेपाल धितोपत्र बोर्ड

पो.ब.नं. ९०३९, जावलाखेल, ललितपुर, फोन: ०१-५५४१०५७, ५५५०५११, ५५४४०७६, ५५५५११६२

फ्याक्स: ०१- ५५४१०५८, टोल फ्रि हटलाइन नं: १६६०-०१-४४४३३

वेबसाइट : <http://www.sebon.gov.np> इ-मेल: support@sebon.gov.np